

УДК 657.1:687.1

Журавель Сергій Миколайович

*студент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну*

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті автором наведено підходи щодо розгляду поняття «аналіз фінансової стійкості підприємства»; визначено, що оцінка рівня фінансової стійкості підприємства є необхідним етапом у процесі здійснення ефективного управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, управління фінансовою стійкістю, фінансова ліквідність підприємства.

Аннотация. В статье автором приведены подходы к рассмотрению понятия «анализ финансовой устойчивости предприятия»; определено, что оценка уровня финансовой устойчивости предприятия является необходимым этапом в процессе осуществления эффективного управления финансово-хозяйственной деятельностью предприятия.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, управление финансовой устойчивостью, финансовая ликвидность предприятия.

Summary. The author has imposed the ideas of understanding the "analysis of financial stability"; It is designated as the assessment of the level of financial performance of the enterprise, which is necessary in the process of improvement of effective management of the company.

Key words: financial stability, financial sustainability, financial liquidity.

Актуальність теми дослідження. Фінансова стійкість формується в процесі всієї діяльності та є головним компонентом загальної стійкості підприємства. В умовах нестабільної економіки кожний суб'єкт господарювання постійно шукає шляхи підвищення ефективності своєї діяльності. До того ж, фінансова стійкість виступає одним з основних показників фінансового стану підприємства, тому її оцінка є однією з найважливіших засад діяльності підприємств, яка надає інформацію про його фінансові можливості на перспективу. Водночас, вона є необхідною умовою життєдіяльності підприємства й забезпечує високий рівень конкурентоспроможності

Фінансова стійкість сучасних економічних систем постає як неоднозначна та багатофакторна фінансово-економічна категорія. Тому розглядати її доцільно з найрізноманітніших позицій. Переважно, фінансова стійкість взаємопов'язано зіставляється із сукупним ресурсним потенціалом підприємства, однак таке ґрунтовне дослідження фінансової стійкості потребує чіткого й однозначного категоріального апарату для розкриття цього різновекторного поняття.

Розроблення, прийняття та реалізація управлінських рішень щодо підвищення рівня фінансової стійкості підприємства повинні сприяти оптимізації економічних результатів його діяльності. Для досягнення цієї мети необхідним є забезпечення ефективного управління фінансової стійкості, яке пов'язане з усіма видами діяльності суб'єкта господарювання.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питанням вивчення дефініції управління фінансової стійкості підприємства займалися чисельні науковці, у тому числі: Заюкова М.С., Бандурка О.М., Антипенко Є.В., Загорулько Ю.І., Оспіщев В.І.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Серед невирішених раніше частин процесу управління фінансовою стійкістю підприємства можна виділити відсутність чіткого механізму управління, за

допомогою якого можна приймати ефективні управлінські рішення, що сприятимуть покращенню фінансових показників. Оскільки економічне середовище в країні впливає на роботу підприємства, тому загострюється потреба наявності цілісного механізму управління активами і пасивами. З огляду на зазначене вище, тема дослідження потребує розвитку в теоретичному та практичному напрямках.

У процесі аналізу фінансової стійкості слід використовувати такі методики, які найбільшою мірою будуть сприяти його ефективності. Методика проведення будь-якого аналізу може включати способи, правила і заходи щодо найбільш доцільного виконання якої-небудь діяльності (рис. 1) [1, с. 93].

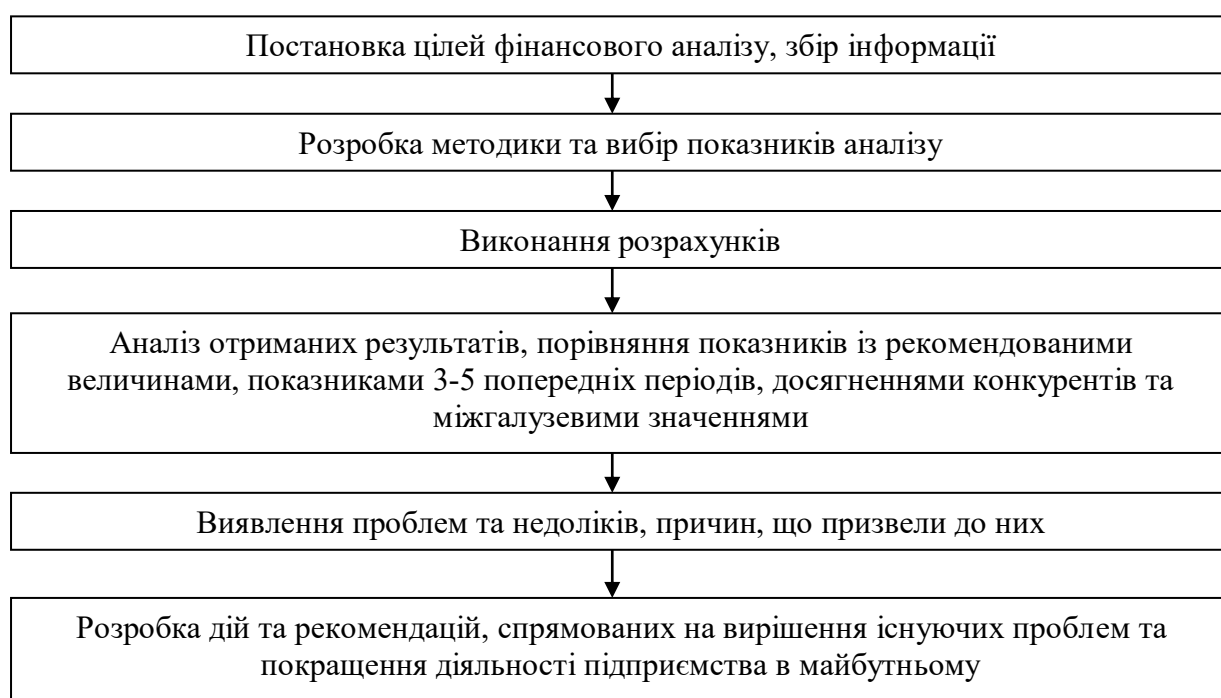

Рис. 1. Схема послідовності аналізу фінансової стійкості підприємства

У процесі аналізу фінансової стійкості слід використовувати такі методики, які найбільшою мірою будуть сприяти його ефективності. Методика проведення будь-якого аналізу може включати способи, правила і заходи щодо найбільш доцільного виконання якої-небудь діяльності.

В аналізі фінансової стійкості методика являє собою сукупність аналітичних способів і правил дослідження діяльності підприємства, спрямованих на вивчення різних об'єктів та напрямів аналізу, які допомагають одержати найбільш повну оцінку фінансової стійкості і прибутковості підприємства. Сукупність методів (прийомів) аналізу та прогнозування фінансової стійкості підприємства репрезентовано рис. 2 [1, с. 95].

Залежно від завдань аналізу й тлумачення поняття «фінансова стійкість» порядок розрахунку показників у різних наукових джерелах відрізняються. Але, як правило, аналіз проводиться у такій послідовності:

- загальна оцінка фінансової стійкості;
- розрахунок за даними балансу системи відносних показників фінансової стійкості;
- розрахунок за даними балансу системи абсолютних показників, які характеризують забезпеченість запасів джерелами формування і дають можливість визначити відповідний тип фінансової стійкості підприємства;
- розрахунок за даними звіту про фінансові результати та факторний аналіз порогу рентабельності і запасу фінансової стійкості [2, с. 80].

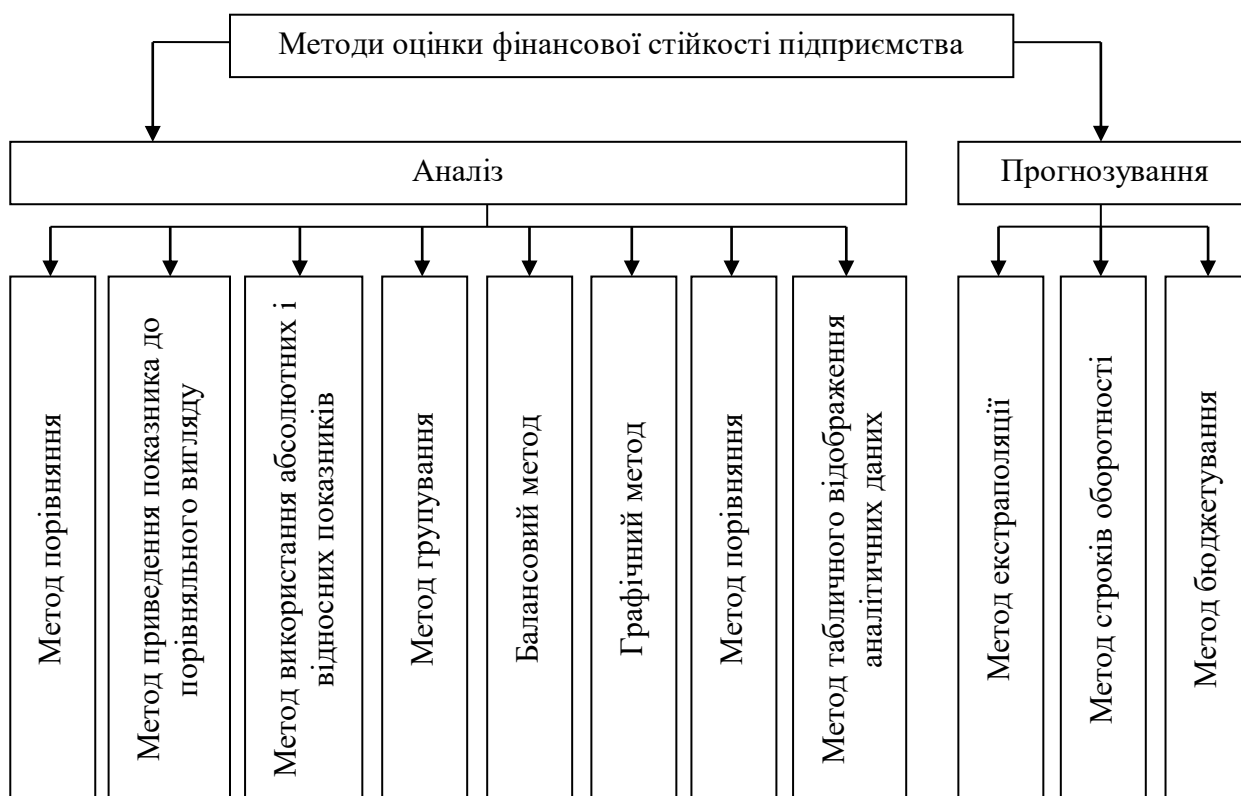

Рис. 2. Методи оцінки фінансової стійкості підприємства

Система аналізу фінансової стійкості підприємства відображена на рис. 3.

Рис. 3. Комплексна методика визначення фінансової стійкості підприємства

Науковцями Є. В. Антипенко, В. С. Доненко на основі дослідження та узагальнення різних методичних підходів щодо оцінювання фінансової стійкості підприємств виокремлено чотири найбільш фундаментальних :

- визначення рівня забезпеченості запасів у складі оборотних активів підприємства джерелами їх формування (цим узагальнюючим показником є надлишок або нестача джерел фінансування для формування запасів), який визначають як різницю між величиною джерел покриття та величиною запасів. Вартість запасів порівнюють послідовно з наявністю власного оборотного капіталу, до якого поетапно додають вартість довгострокових зобов'язань та короткострокових кредитів і позик. І відповідно до забезпеченості запасів, за даними варіантами фінансування, розрізняють чотири типи фінансової стійкості (абсолютна, нормальна, передкризовий та кризовий фінансовий стан. Однак, слід зазначити, що вимагає уточнення такий показник як «чисті оборотні активи»);

- обчислення певної кількості коефіцієнтів і на основі дослідження їх в динаміці та порівняння з нормативними значеннями вироблення певних висновків щодо фінансового стану підприємства (в якості основних визначено індикаторами оперативної стійкості коефіцієнти ліквідності (поточної, абсолютної та швидкої), індикаторами середньострокової стійкості – коефіцієнти оборотності (ділової активності), а індикаторами, відповідно, довгострокової стійкості підприємства – коефіцієнти рентабельності. Зниження фінансової стійкості підприємства досліджується за допомогою агрегатних оцінок ймовірності банкрутства;

- застосування одного інтегрованого показника, який складається з декількох найбільш вагомих коефіцієнтів, визначення певних меж його значення для ідентифікації фінансової стійкості та фінансового стану підприємства (найчастіше застосовується для оцінки вірогідності банкрутства досліджуваного підприємства за умови передкризового або кризового стану фінансової стійкості. Вироблення таких показників є

результатом досліджень можливості здійснення комплексної оцінки фінансового стану за допомогою багатofакторного дискримінантного аналізу;

– побудова розгорнутих уніфікованих аналітичних фінансових таблиць на базі бухгалтерської, фінансової та податкової звітності, формат яких дозволяє возз'єднати ці форми задля проведення розгорнутого аналізу, який, у свою чергу, дозволить говорити про конкретні показники за увесь період, а не про напрями розвитку підприємства станом на звітні дати. (У якості провідного показника виступає додана вартість і тому аналіз фінансової стійкості проводиться на стадіях формування, розподілу й використання доданої вартості. Для оцінки визначається частка доходу та величина податкової складової у доданій вартості, що є необхідним при здійсненні управління фінансовою стійкістю підприємства, яке поділяється залежно від часового аспекту проведення на поточне та оперативне) [3, с. 56].

Ю. І. Загорулько та Н. А. Дехтяр запропонували одну з найбільш поширених методик здійснення аналізу фінансової стійкості підприємства, наведену нижче [4, с. 236].

Для визначення, за рахунок яких джерел фінансових ресурсів відбувається поповнення запасів, використовуються наступні показники:

– наявність власних оборотних коштів (ВОК):

$$ВОК = ВК - НА, \quad (1)$$

де $ВК$ – власний капітал;

$НА$ – необоротні активи;

– наявність власного капіталу і довгострокових кредитів:

$$ВД = ВОК + ДК, \quad (2)$$

де $ДК$ – довгострокові кредити;

– загальна величина основних джерел формування запасів і витрат (ЗК):

$$ЗК = ВОК + ДК + ПЗ \quad (3)$$

де ПЗ – поточні зобов'язання.

На наступному етапі сума запасів і витрат співставляється з можливими варіантами джерел їх фінансування та визначаються три показники забезпеченості запасів і витрат джерелами їх фінансування:

– надлишок (нестача) власних оборотних коштів для формування запасів і витрат (Φ_1):

$$\Phi_1 = ВОК - ЗВ \quad (4)$$

де ЗВ – запаси і витрати;

– надлишок (нестача) власного капіталу і довгострокових зобов'язань для формування запасів і витрат (Φ_2):

$$\Phi_2 = ВД - ЗВ \quad (5)$$

– надлишок (нестача) загальної суми основних джерел для формування запасів і витрат (Φ_3):

$$\Phi_3 = ЗК - ЗВ \quad (6)$$

Для визначення типу фінансової стійкості підприємства використовується трикомпонентний показник:

$$S(\Phi) = 1, \text{ якщо } \Phi > 1; 0, \text{ якщо } \Phi < 0 \quad (7)$$

Наведені показники дозволяють визначити тип фінансової стійкості підприємства. Для характеристики фінансової стійкості на практиці виділяють чотири типи ситуацій:

– абсолютна фінансова стійкість (трикомпонентний показник при цьому має вигляд $S^1 = \{1, 1, 1\}$):

$$ЗВ < ВОК \quad (8)$$

Це свідчить про те, що всі запаси і витрати фінансуються за рахунок власних оборотних коштів і підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів.

– нормальна фінансова стійкість (показник типу фінансової стійкості $S^2 = \{0, 1, 1\}$):

$$ЗВ < ВД \quad (9)$$

Тобто, підприємство для покриття запасів, крім власних оборотних коштів, використовує довгострокові кредити. така ситуація для підприємства є нормальною, оскільки при ній гарантується платоспроможність підприємства.

– нестійкий фінансовий стан (показник типу фінансової стійкості $S^3 = \{0, 0, 1\}$):

$$ЗВ < ЗК \quad (10)$$

Запаси і витрати забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат. Дана ситуація характеризується нестачею у підприємства джерел фінансування запасів і витрат, пов'язаних з порушенням його платоспроможності.

– кризовий фінансовий стан (показник типу фінансової стійкості $S^4 = \{0, 0, 0\}$):

$$3B < 3K \quad (11)$$

На основі побудованого трикомпонентного показника визначається тип фінансової стійкості підприємства. Моделі визначення типу фінансової стійкості підприємства наведено в табл. 1. [5, с. 47].

Таблиця 1

Моделі визначення типу фінансової стійкості

№ з/п	Показник, надлишок (+) нестача (-)	Тип фінансової стійкості			
		абсолютна фінансова стійкість	нормальна фінансова стійкість	нестійкий фінансовий стан	кризовий фінансовий стан
1	$\pm BOK = BOK - 3$	$\pm BOK \geq 0$	$\pm BOK < 0$	$\pm BOK < 0$	$\pm BOK < 0$
2	$\pm \Phi K = \Phi K - 3$	$\pm \Phi K \geq 0$	$\pm \Phi K \geq 0$	$\pm \Phi K < 0$	$\pm \Phi K < 0$
3	$\pm 3B = 3B - 3$	$\pm 3B \geq 0$	$\pm 3B \geq 0$	$\pm 3B \geq 0$	$\pm 3B < 0$

Оцінка фінансової стійкості найчастіше здійснюється за відносними показниками. Тоді вона характеризується станом власних і залучених засобів й оцінюється за допомогою системи фінансових коефіцієнтів. Інформаційною базою для розрахунку є фінансова звітність підприємства. Такий вид оцінки, як і будь-який інший метод, має певні недоліки. Тому, не можна обмежуватися використанням тільки коефіцієнтного методу, оскільки він не висвітлює всі тонкощі стійкості фінансового стану підприємства.

Для поглибленої та динамічної оцінки фінансової стійкості стає необхідним проведення аналізу грошових потоків. В основі такого аналізу лежить використання фактичних показників, які характеризують рух грошових коштів у звітних періодах.

Головним критерієм оцінки ступеня фінансового ризику втрати стійкості є показники платоспроможності, тому процес оцінки доцільно починати саме з цих показників. Необхідність аналізу платоспроможності

ґрунтується на тому, що в умовах ринку підприємство, щоб зміцнити свій фінансовий стан або зберегти незалежність, повинно постійно бути платоспроможним.

В умовах підвищеного рівня конкуренції ще більшого значення набуває проблема виживання підприємства. Для успішного функціонування суб'єкта господарювання прогнозування показників фінансової стійкості підприємства на основі їх ретроспективного аналізу має бути невід'ємною частиною загального процесу оцінки фінансової стійкості.

Висновки. В умовах економічної та політичної нестабільності, функціонування підприємств значною мірою залежить від раціонального прийняття управлінських рішень й ефективної системи організації їх діяльності. Ефективний механізм управління фінансовою стійкістю підприємства повинен забезпечувати інтеграцію економічних процесів та поєднувати внутрішні ресурси та зовнішнє середовище.

Фінансова стійкість є найважливішою характеристикою фінансово-економічної діяльності підприємства в умовах ринкової економіки. Якщо підприємство фінансово стійке, то воно має перевагу перед іншими підприємствами того ж профілю щодо залучень інвестицій, в отриманні кредитів, у виборі постачальників та у підборі кваліфікованих кадрів. Питання забезпечення фінансової стійкості є актуальним та важливим, оскільки проведення аналізу на підприємстві дозволяє менеджерам приймати ефективні управлінські рішення.

Політика управління фінансовою стійкістю підприємства повинна забезпечувати стійкість та платоспроможність підприємства, а також постійне збалансування активів і пасивів, доходів і витрат, позитивних і негативних грошових потоків.

Для успішного функціонування суб'єкта господарювання прогнозування показників фінансової стійкості підприємства на основі їх аналізу має бути невід'ємною частиною загального процесу оцінки

фінансової стійкості. Вибір моделі визначення типу фінансової стійкості повинна включати в себе цілий спектр знань з управління фінансової стійкості підприємства, управлінського обліку та вибору стратегії, залежно від цілей, які підприємство намагається досягти.

Література

1. Заюкова М.С. Теорія фінансової стійкості підприємства – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2004. – С. 155.
2. Бандурка О.М., Коробов Н.Л., Орлов П.І., Петрова К.Л. Фінансова діяльність підприємств: підручник. К.: Либідь, 1998. – С. 125.
3. Антипенко Є. В. Доненко В.С. Підвищення фінансової стійкості підприємства / Економічний аналіз – 2012. – № 9. – Ч. 2 – С. 56–62.
4. Загорулько Ю.І. Фінансова стійкість підприємства як економічна категорія / Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки. – 2013. – № 4. – С. 236–246.
5. Оспіщев В.І., Нагорна І.В. Фінансова стійкість як економічна категорія / Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції "Оптимізація наукових досліджень", Миколаїв, 2009. - С. 47-54.